

DATAOMBUDSMANNENS BYRÅ

LÄRDOMSPROV OCH DATASKYDD

Uppdaterad 27.07.2010

www.tietosuoja.fi

LÄRDOMSPROV OCH STUDERANDENS DATASKYDD

1. Allmänt

Läroanstalter behandlar i sin verksamhet fortlöpande studerandenas personuppgifter. Personuppgifterna omfattas av det i Finlands grundlag garanterade integritetsskyddet och om behandlingen av dem bestäms i personuppgiftslagen samt i speciallagar. Dataombudsmannen har till uppgift att ge styrning och råd i frågor som gäller behandlingen av personuppgifter och således också att ge anvisningar om hur dataskyddsfrågorna i anknytning till behandlingen av lärdomsprov skall lösas (personuppgiftslagens 1 § och 38 §).

I denna broschyr behandlas lärdomsproven som en del av registret över studerande och särskilt de specialfrågor som har att göra med offentliggörande av lärdomsproven.

2. Läroanstalten och behandlingen av lärdomsprov

Läroanstaltens rätt att behandla lärdomsprov och personuppgifter som hör till dem baserar sig direkt på den i personuppgiftslagen förutsatta sakliga anknytningen mellan studeranden och läroanstalten (personuppgiftslagen 8.1 § 5 p). Lärdomsprov och för dem givna vitsord hör till det över studerandena upprättade studeranderegistret, och i behandlingen av personuppgifterna i det iakttas personuppgiftslagen och specialbestämmelser om behandling av personuppgifter som eventuellt ingår i någon annan lag.

De lärdomsprov som leder till avlagd slutexamen, och behandlingen av dem, har en särställning i högskolornas verksamhet. På basis av lärdomsproven godkänns i allmänhet att studeranden uppfyllt den kravnivå som förutsätts av högskolan, och fastställs det vitsord som ges i samband med utexamineringen. Till godkännandet och behandlingen av lärdomsproven hör också förfaranden som bedöms utgående från annan lagstiftning. På behandlingen av lärdomsprov inverkar således rättigheter med anknytning till studerandens integritetsskydd, självbestämmanderätt, handlingars offentlighet samt upphovsrätten.

3. Offentligheten för lärdomsprov och bedömningen av dem

I alla universitet och yrkeshögskolor dvs. offentliga läroanstalter av studerandena avlagda och till examensbetyg ledande lärdomsprov är med stöd av offentlighetslagen myndighetshandlingar, som är offentliga, om inte något annat föreskrivs särskilt (Finlands grundlag 12.2 §; offentlighetslagen 1 §).

Offentliga är som regel även de för lärdomsproven givna numeriska och verbala bedömningarna, om inte något uttryckligt lagstadgande föranleder annat. Däremot är enligt offentlighetslagen ovillkorligen sekretessbelagda bl.a. sådana av en läroanstalt utfärdade betyg och andra handlingar som innehåller uppgifter om verbala bedömningar av en elevs personliga egenskaper (offentlighetslagen 24.1 § 30 p)

En handlingars offentlighet innebär, att vem som helst har rätt att få handlingen dvs. i detta fall lärdomsprovet för påseende genom att till ifrågavarande myndighet rikta en begäran om detta, och efter att myndigheten på basis av prövning har gett sitt samtycke så som föreskrivs i offentlighetslagens 3 och 4 kapitel.

Ett visst slags innehåll kan undantagsvis göra lärdomsprovet i sin helhet eller till någon del sekretessbelagt. Ifall i lärdomsprovet behandlas t.ex. uppgifter om företags-hemligheter, eller inom vissa specialfack om enskilda personers hälsotillstånd eller brott som de har begått, är det möjligt att lärdomsprovet bör sekretessbeläggas på det sätt offentlighetslagen föreskriver (t.ex. offentlighetslagens 24.1 § 20 och 25-26 p). Undervisningsministeriet har utfärdat anvisningar, enligt vilka lärdomsprov som enligt lagen borde sekretessbeläggas inte skall börja utarbetas, eller alternativt lärdomsprovet bör utarbetas så, att de uppgifter som berörs av sekretessbeläggningsen införs endast i en från det egentliga lärdomsprovet separat bilaga.

En läroanstalt är med stöd av offentlighetslagen, och universiteten också på basis av den särskilda principen om fri forskning och offentlighet inom vetenskapen, skyldiga att ge offentliga lärdomsprov för påseende åt alla som så önskar, samt att vid behov också underställa lärdomsprovet offentlig behandling och kritik. Vid sidan av denna passiva skyldighet kan läroanstalten också ha en vilja till eller ett behov av mera aktiv information om den producerade forskningen och om färdigställda lärdomsprov. Detta kan motiveras med den i offentlighetslagen för myndigheterna ålagda skyldigheten att producera och sprida information samt att främja öppenhet i sin verksamhet (offentlighetslagens 9 § och 20 §).

På utlämnande av personuppgifter ur personregistret (studeranderegistret) tillämpas bestämmelsen i offentlighetslagens 16.3 § (personuppgiftslagens 8.4 §, se stycke 6).

4. Internet och lärdomsprov

Många läroanstalter inför numera just p.g.a. denna strävan till öppenhet och information sina förvaltningsorgans beslutsprotokoll på sina hemsidor på internet. Av dessa fakultetsrådets eller läroanstaltens styrelser protokoll framgår i allmänhet basuppgifterna om godkända lärdomsprov och för dem givna vitsord. Protokoll från ett organ inom den offentliga förvaltningen bildar i allmänhet inte ett personregister. Att i informativt syfte införa dessa protokoll som sådana på hemsidorna är således möjligt med beaktande av vad som framförs nedan.

Det för lärdomsprovet givna vitsordet är från personuppgiftslagens synpunkt ofta en till upphovsmannen starkt anknuten personuppgift, som i vissa fall kan ha en betydande inverkan på lärdomsprovets upphovsmans integritetsskydd. Det är därför skäl för läroanstalten att, när den planerar sina informationsprinciper och sin handlingslinje, utvärdera syftet med behandlingen av uppgifterna och uppgifternas ändamålsbundenhet samt frågans betydelse från integritetsskyddets och å andra sidan offentlighetsprincipens synpunkt. Det är t.ex. inte nödvändigt att på internet informera om de vitsord som ingår i de beslut som fattats av exempelvis ett fakultetsråd, läroanstaltens styrelse eller något annat förvaltningsorgan som beslutar om att godkänna lärdomsproven, ifall inte denna uppgift enligt hävdvunnen praxis är avsedd att med tanke på forskningen på ifrågavarande nivå behandlas offentligt av det vetenskapliga samfundet. Uppgiftens offentlighet också till denna del förverkligas i varje fall, för de på internet eventuellt införda basuppgifterna om lärdomsprovet ger vem som helst som verkligen intresserar sig för saken möjlighet att på särskild begäran också få information om bedömningen av ifrågavarande lärdomsprov från läroanstaltens kansli eller någon annan enhet inom läroanstalten som administrerar uppgifterna. Med ett sådant förfarande sörjer läroanstalten på det bästa sättet för att förutom offentligheten också en annan grundläggande rättighet, det i Finlands grundlags 10 § fastslagna integritetsskyddet, förverkligas.

Från personuppgiftslagstiftningens synpunkt innebär namn på lärdomsprov jämte uppgifter om upphovsmän och vitsord, som ingår i fakultetsrådets eller något annat av läroanstaltens beslutande organs beslut, automatisk behandling av personuppgifter när de läggs ut på webbsidorna. För sådan behandling bör finnas en i personuppgiftslagen stadgad grund. Som i lagens 8.1 § 4 punkt avsedd grund som berättigar till behandlingen är det i detta fall möjligt att betrakta den i

offentlighetslagens 20 § för myndigheterna stadgade informationsskyldigheten, när man beaktar lärdomsprovets ställning och betydelse i universitetens och högskolornas verksamhet.

Enligt dataombudsmannens förmenande är bedömningarna av lärdomsprov, både numeriska och i verbal form, emellertid inte en i sådan utsträckning integrerad del av lärdomsprovets offentlighet, att det automatiskt vore tillåtet att foga dem till de uppgifter om lärdomsprovet som behandlas på internet. I denna situation borde individens självbestämmanderätt och integritetsskydd få gå före en obegränsad offentlighet för uppgifterna om bedömningen.

Den generella förutsättningen för behandling av personuppgifter är dessutom att personuppgiftslagens krav på saklig motivering och relevans är uppfyllda (personuppgiftslagens 6 § och 9 §). Behandlingen bör sålunda alltid vara sakligt motiverad med hänsyn till den registeransvariges verksamhet och de personuppgifter som behandlas skall vara behövliga med hänsyn till det angivna ändamålet med behandlingen.

Hur lång tid informationsmotivet i offentlighetslagen berättigar till att behandla redan utexaminerade studerandes uppgifter och hålla uppgifter om av dem avlagda lärdomsprov införda på internet, måste i belysningen av ovan nämnda utgångspunkter bedömas skilt bl.a. med beaktande av karaktären för och särdragen i den registeransvariges verksamhet. Med hänsyn till bestämmelserna i personuppgiftslagen är det klart, att på internet införda protokoll eller listor över utexaminerades lärdomsprov inte får bilda ett permanent register. Ju längre uppgifter om lärdomsproven förvaras på internet, med desto större sannolikhet måste för behandlingen finnas någon annan grund än uppfyllande av den ovan nämnda informationsskyldigheten. En sådan grund kan närmast vara ifrågavarande studerandes samtycke. Uppgifterna bör därför avlägsnas från internet när informationsbehovet har blivit uppfyllt, ifall inte studerandenas samtycke till att hålla uppgifterna framlagda en längre tid har fåtts. En av universitetet eller högskolan tillämpad informationspraxis som iakttar god informationshantering och planeras i enlighet med personuppgiftslagen bör utgöra de motiverade utgångspunkterna för informationen om lärdomsproven, dvs. att bedöma informationsbehovet är i sista hand en fråga för respektive läroanstalt. När motiveringar söks kan på saken inverka bl.a. det, huruvida uppgifter om de färdigställda lärdomsproven är tillgängliga också på annat sätt, t.ex. i universitetets eller högskolans bibliotek.

Även om det har ansetts att ett fakultetsråds eller något annat förvaltningsorgans beslutsprotokoll inte som sådana utgör ett personregister, inverkar personuppgiftslagen således på informationen om besluten när internet används

Ifall för hemsidorna planeras ett eget söksystem, borde det vara sak-baserat. Att ett särskilt söksystem som möjliggör personsökning inrättas på läroanstaltens hemsidor som innehåller beslutsprotokoll, och på vilka kan sökas fram specifika uppgifter om personer och vitsord, leder till att en sådan behandling av personuppgifter betraktas som ett nytt användningsändamål för personuppgifterna. Utan av studeranden givet samtycke saknar ett sådant användningsändamål den av lagen förutsatta godtagbara grunden.

5. Upphovsrätt och lärdomsprov

Att styra och övervaka bestämmelserna om upphovsrätt hör inte till dataombudsmannens behörighet. I syfte att ge en helhetsbild presenteras i det följande emellertid vissa på frågan inverkan punkter i upphovsrättslagstiftningen.

Vid behandlingen av lärdomsprov bör förutom personuppgiftslagen och offentlighetslagen även beaktas bestämmelserna i lagen om upphovsrätt. Även om uppgifterna om lärdomsprovet skulle kunna behandlas med stöd av offentlighetslagen och personuppgiftslagen, uppställer upphovsrättslagen sina egna begränsningar för behandling och användning av ett helt lärdomsprov. Lärdomsprovet är ett i lagen om upphovsrätt avsett litterärt verk, till vilket upphovsmannen har upp-

hovsrätten. Upphovsrätten ger lärdomsprovets upphovsman uteslutande rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar därav och göra det tillgängligt för allmänheten. Då verket görs tillgängligt för allmänheten skall upphovsmannen alltid anges på det sätt god sed kräver (lagen om upphovsrätt 1-3 §).

Studerandens upphovsrätt till lärdomsprovet innebär, att läroanstalten är skyldig att avtala med upphovsmannen om att offentliggöra ett helt lärdomsprov. Också att lägga ut lärdomsprovet på internet innebär offentliggörande. Att lägga ut ett lärdomsprov på internet utan studerandens samtycke leder till ersättningsskyldighet för läroanstalten och kan också leda till straffrättsliga påföljder (lagen om upphovsrätt 7 kapitlet).

6. Läroanstaltens rättesnöre bör vara att be om studerandens samtycke

Att lägga ut ett lärdomsprov i sin helhet på internet förutsätter således av studeranden erhållit samtycke eller annan överenskommelse redan på basis av upphovsrättslagen. Med stöd av offentlighetslagen är det möjligt att utan särskilt samtycke informera om vid läroanstalten avlagda lärdomsprov till den del det gäller basuppgifter om dem, på det sätt som beskrivits i det föregående. Som huvudregel bör emellertid betraktas att inhämta studerandens samtycke till att av honom avlagt lärdomsprov och de personuppgifter som framgår i samband med det behandlas i offentligheten (personuppgiftslagen 8.1 § 1 p).

På utlämnande av uppgifter ur läroanstaltens studeranderegister tillämpas offentlighetslagens 16.3 §, enligt vilken personuppgifter ur studeranderegistret får lämnas ut endast med studerandens samtycke eller med stöd av någon annan i personuppgiftslagens 8.1 § nämnd grund (offentlighetslagen 16.3 §). Det är fråga om en personuppgift, om studeranden kan identifieras med de uppgifter som lämnas ut. Personuppgifter är i fråga om lärdomsprov studerandens namn samt alla andra anteckningar vilka kan identifieras såsom gällande honom eller hans närstående. En identifieringsuppgift kan således vara också någonting annat än en namnuppgift.

Sådana till lärdomsprov anknutna uppgifter, för vilkas utlämnande och/eller offentliga behandling och uttryckta samtycke förutsätts, är förutom lärdomsprovet som helhet ett av detta uppgjort sammandrag eller verkets innehållsförteckning samt det för lärdomsprovet givna vitsordet och övriga uppgifter, som inte hör till de övriga basuppgifter som presenteras i samband med lärdomsprovets godkännande (författare, arbetets namn, språk, antal sidor, fakultet, institution, läroämne, arbetets handledare och datum för lärdomsprovets godkännande).

Enligt personuppgiftslagens 3 § 7 punkt avses med samtycke "varje slag av frivillig, särskild och på information baserad viljeyttring genom vilken den registrerade godtar behandling av personuppgifter som gäller honom". Bakgrunden till att samtycke förutsätts är begreppet självbestämmanderätt, som på det principiella planet är organiskt knutet till integritetsskyddet. Självbestämmanderätten kan härröra ur 7 § och 10 § i Finlands grundlag: till skyddet för privatlivet hör rätten att fritt bestämma om sina förhållanden till andra människor och omgivningen. Självbestämmanderätten är också en av de bärande principerna i personuppgiftslagen. (För närmare information om samtycke och dess inhämtande, se dataombudsmannens broschyr "Behandling av personuppgifter med den berördas samtycke".)

När läroanstalten samlar in uppgifter och begär samtycke bör den minnas den i personuppgiftslagens 24 § definierade skyldigheten att informera (upplysningsplikten), som syftar till att säkerställa att studeranden har möjlighet att bedöma förutom behandlingen av hans personuppgifter i allmänhet, också betydelsen av det givna samtycket samt möjligheten att få information om den kommande behandlingen av hans lärdomsprov när han ger sitt samtycke (se dataombudsmannens broschyr "Allmän upplysningsplikt enligt personuppgiftslagen från och med 1.6.1999").

7. Lärdomsproven och biblioteken

I praktiken förvaras universitets- och högskolestuderandenas lärdomsprov i varje fall också i läroanstalternas bibliotek, där de är tillgängliga för studerandena och övriga intresserade i likhet med annat biblioteksmaterial. Från personuppgiftslagstiftningens synpunkt är exemplaren av lärdomsproven lösa föremål, som har ordnats enligt biblioteksfunktionerna. De bildar inte ett i personuppgiftslagen avsett personregister och behandlingen av dem är inte automatisk. Av denna anledning tillämpas inte personuppgiftslagens bestämmelser på i bibliotek förvarade lärdomsprov, och dataombudsmannen är inte en myndighet med behörighet att utfärda anvisningar om behandlingen av dem (personuppgiftslagens 2 § och 3 § 3 p).

Läroanstalternas bibliotek kan emellertid se det som behövt att foga den av lärdomsprovet gjorda bedömningen t.ex. till det exemplar av verket som skall förvaras i biblioteket. Varje läroanstalt måste självständigt bedöma, huruvida det är ändamålsenligt att foga bedömningen till det lärdomsprov som förvaras i biblioteket.

Uppgifterna om vitsorden torde biblioteken i praktiken få ur studeranderegistret. På utlämnande av personuppgifter ur studeranderegistret tillämpas den redan tidigare nämnda 16.3 § i offentlighetslagen. I enlighet med bestämmelsens ordalydelse, kan offentliga uppgifter i registret lämnas ut till den del biblioteket har rätt att samla in och använda uppgifterna i sin egen verksamhet. Emedan en från arbetets innehåll separat uppgift om vitsordet inte självklart hör till bibliotekets material, är det i enlighet med god informationshantering att be om studerandens samtycke till att uppgiften om vitsordet lämnas ut och lagras. Att inhämta studerandens samtycke skulle sålunda också i detta fall vara i linje med övrig lagstiftning och förverkliga de i grundlagen fastställda principerna om integritetsskydd och självbestämmanderätt (utan att utesluta uppgiftens offentlighet).

Bibliotekskatalogerna däremot är personregister, och på den insamling, lagring och annan behandling av personuppgifter som har att göra med dem tillämpas personuppgiftslagen. Rätten att behandla i bibliotekskatalogen införda personuppgifter baserar sig på bestämmelserna i bibliotekslagen. På denna grund har biblioteket rätt att upprätta en permanent förteckning över avlagda lärdomsprov och deras upphovsmän. Biblioteket har i enlighet med det ovan sagda också rätt att från studeranderegistren få utlämnade uppgifter om avlagda lärdomsprov samt om deras upphovsmän.

8. Läroanstaltens eget intranet och lärdomsproven

De ovan behandlade bestämmelserna om internet baserar sig på att den som överför uppgifter till internet, dvs. utlämnaren, har skyldighet att sörja för att uppgifter lämnas ut endast till dem, som har rätt att använda dem (offentlighetslagen 16.3, personuppgiftslagen 8.4 §). Det är således möjligt att överföra uppgifter till en mer begränsad användarkrets än internet, såsom intranet eller med lösenord skyddade tillämpningar, när det kan säkerställas att obehöriga inte kommer åt att använda uppgifterna. Då det är fråga om uppgifter om vitsord, är också de övriga studerandena obehöriga att behandla personuppgifterna. I praktiken är det väsentliga, att det hur uppgifterna används står under läroanstaltens kontroll och att där iaktas de ovan presenterade principerna för behandling av vitsordsuppgifter och övriga bestämmelser i personuppgiftslagen. Om så inte sker, berörs läroanstalternas interna intranet av samma bestämmelser som internet i fråga om behandlingen av lärdomsprov.

Personuppgiftslagen med de paragrafer till vilka hänvisats i denna broschyr finns i sin helhet i Statens författningsdatabas på adressen www.finlex.fi. Allmän information om dataskyddet finns på dataombudsmannens byrås internet-sidor på adressen www.tietosuoja.fi.